

JOSÉ LUIS ABELLÁN:

O „FILOZOFICKOM HISPANIZME“.

MEDITÁCIA O HISTORICKO-KULTÚRNYCH ZÁKLADOCH
HISPÁNSKEJ KOMUNITY

José Luis Abellán (nar. 1933) je jedným z najvýznamnejších súčasných historikov španielskej filozofie. Je profesorom filozofie na Univerzite Complutense v Madride. Prednášal v Puerto Rico, v Belfaste, v Berlíne a v Spojených štátoch. Je držiteľom Národnej ceny za literatúru, členom Výkonnej Rady UNESCO a prezidentom Asociácie filozofického hispanizmu. Z jeho početných publikácií spomeňme aspoň 8-zväzkové Kritické dejiny španielskeho myslenia (*Historia crítica del pensamiento español*) a niekoľko ďalších významných prác: *Filosofía española en América* (Španielska filozofia v Amerike, 1967); *La cultura en España* (Kultúra v Španielsku, 1971); *Panorama de la filosofía española actual* (Panoráma súčasnej španielskej filozofie, 1978); *El pensamiento español: de Seneca a Zubiri* (Španielske myslenie: od Seneku po Zubiriho, 1977); *Mito y cultura* (Mýt a kultúra, 1971); *J. Ortega y Gasset en la filosofía española* (J. Ortega y Gasset v španielskej filozofii, 1966).

Preložený esej bude jadrom jeho (poslednej) monografie, na ktorej v súčasnosti pracuje.

P.Š.

Konštatovali sme osobitosť situácie v rámci trajektórie „hispanizmu“. Hovoriť o vyčerpaní tradičného hispanizmu by bolo nepochybne prehnané, ale aj keď neprijmeme takúto drastickú definíciu, je evidentné, že dochádza k určitej saturovanosti problematiky, ktorou sa tradične hispanizmus zaoberal v oblasti lingvistických a literárnych štúdií. S tým sú spojené aj ťažkosti pri hľadaní ďalších ciest výskumu a štúdia. Na druhej strane si zložitost a mnohostrannosť hispánskeho sveta, jeho rastúca vitalita vyžadujú venovať pozornosť aj tým oblastiam výskumu, ktoré hispanisti obyčajne zanedbávajú. Mám na mysli disciplíny ako antropológia, sociológia, história, politika, psychológia a iné, ktoré sa zvyknú zahrňovať do oblasti spoločenských vied. V tejto súvislosti nás neudivuje, že v Anglicku sa ako protiklad starej Asociácie britských hispanistov sformovala nová *Association for contemporary Iberian Studies*. Niečo podobné sa deje aj v iných krajinách a výskumných centrách.

Zastávame názor, že dejiny myslenia sú osobitne plodnou disciplínou v oblastiach otvorených spoločenskovedným výskumom a že v rámci nich má filozofia privilegované miesto v tematickej štruktúre a pri analýze problémov. Okrem toho je zrejmé, že aplikácia metód dejín myslenia otvára neobyčajné možnosti pre výskum a rozširuje oblasť hispánskych štúdií, obohacujúc ich v mnohých smeroch.

Skutočnosť, že filozofia zaujíma v tejto metodologickej a tematickej renovácii kľúčové miesto, je podstatným faktorom, ktorý nám nepochybne môže pomôcť pri hlbšom posúdení aspektu, ktorý považujeme pre španielsky hovoriace národy za základný: je ním skúmanie a objasňovanie problémov spätých s ich „intelektuálnym vedomím“. Otázka sa najmä v súčasnosti, keď rozličné procesy internacionalizácie na našej planéte vedú k rastúcim ukazovateľom

uniformity a homogenity a vážne ohrozujú sociálne a kultúrne dedičstvo rozličných národov, stáva nanajvýš zaujímavou. V tejto situácii sa štúdie o kultúrnej identite – a o v nich obsiahnutej problematike – rozličných tradícií a kultúr nastolujú samé od seba. Odtiaľ pramení aj náš záujem o hľadanie historicko-kultúrnych základov hispánskej komunity, o túto prioritnú úlohu „filozofického hispanizmu“.

Prijatím tohto východiskového bodu tlmočíme to, čo sa stalo zreteľným už v r. 1892, počas osláv štyristého výročia objavenia Ameriky. Už vtedy sa stal zrejším význam americkej problematiky pre španielsku kultúrnu identitu. Venovali sa jej vo svojich dielach už aj reprezentanti Generácie 98. Je známe, akú pozornosť venoval sám Unamuno iberoamerickej problematike, a dosvedčuje to aj jeho korešpondencia, ktorú udržiaval s niektorými významnými predstaviteľmi kultúry amerického kontinentu. Angel Ganivet v liste Unamunovi napísal: „Naša minulosť a naša prítomnosť nás spájajú so Španielskou Amerikou. Pri práci a myslení musíme mať na zreteli, že nemyslíme a nepracujeme len pre náš polostrov a priľahlé ostrovy, ale pre široké teritórium, kde vládne náš duch a náš jazyk“ [1].

Tieto Ganivetove slová nechcú povedať, že ich autor sa necháva unášať demagógiou politikov alebo rétorov, ktorí hovoria o inštitucionalizácii „hispánskej jednoty“. Naopak, ako píše vo svojom diele *Španielska ideológia* (*Idearium español*), táto jednota sa musí obmedzovať len na kultúrne a duchovné. „Môj názor je v rozpore so všetkými minulými i budúcimi iberoamerickými úniami – hovorí. V našej rase neexistuje horší prostriedok presadzovania jednoty, ako si ju vytyčovať a hlučne a aparátnecky ju hlásať. Tento systém je vhodný len na vytváranie nepotrebných inštitúcií, ak nie je priamo neplodný vždy, keď sa hovorí o iberoamerickej jednote.... Nemyslím, že by dnes niekto chcel organizovať 'politickú konferenciu všetkých hispánsko-amerických štátov', lebo realizácia tohto ideálu je taká vzdialená a taká ťažká, že v súčasnosti patrí do sféry imaginárneho. Neexistuje teda nijaká iná možná konfederácia než 'konfederácia intelektuálna a duchovná' a táto si vyžaduje: 1. mať vlastné idey, aby sme dieľu mohli vtláčať jednotu, 2. odovzdať ich nezištne, aby sme uľahčili ich propagáciu“ ([2], 248-249). Ganivet končí svoju analýzu týmito slovami: „Ak si Španielsko chce znovu získať svoje postavenie, musí sa vynasnažiť obnoviť svoju intelektuálnu prestíž, aby ju potom prenieslo do Ameriky a implantovalo ju tam bez utilitárnych aspirácií“ ([2], 251).

Od týchto dávnych Ganivetových meditácií už prešlo veľa času. V tomto období bolo Španielsko podrobené ťažkej a dlhej diktatúre, počas ktorej realizovalo – aj keď s určitým morálnym a duchovným zámerom – posledné pozostatky imperialistickej koncepcie politiky voči iberoamerickým krajinám. Roky frankistickej diktatúry sa stali finálnou kondenzáciou tej nespornej skutočnosti, ktorú môžeme zhrnúť takto: historické vzťahy medzi Španielskom a americkým kontinentom boli počas stáročí poznamenané konfrontáciou medzi oboma svetmi. Španielsko bolo svetom impéria, a preto sa vzťahy medzi ním a americkým kontinentom obmedzovali na dialektiku metropoly a kolónie, ktorá dnes, keď Španielsko už nie je metropolou a ani oné krajiny už nie sú kolóniami, je neplatná.

Naopak, v súčasnosti sa presadzuje projekt „rekonverzie“ dejín Španielska, ktorý som na inom mieste nazval „historickou inverziou“. Je fakt, že formovanie španielskeho národa sa uskutočňovalo prostredníctvom fúzie s inými kultúrami a národmi, v procese synkretizmu a kultúrneho mestizizmu, ktorý spájal veľmi odlišné elementy: románsky, germánsky, židovský... Nuž teda, ak je pravdou, že tento synkretizmus bol na polostrove prerušený a vyčerpaný

procesom imperiálnej a imperialistickej afirmácie, ktorý sa prejavoval už od 16. storočia, je takisto pravdou, že synkretická tendencia pokračovala a bola plodná najmä na americkom kontinente. Proces fúzie národov prostredníctvom asimilácie rozličných kultúrnych elementov pokračoval na novom kontinente, keď vyčerpal svoje možnosti v európskom priestore. Vychádzajúc z tejto koncepcie možno pochopiť onen fenomén „historickej inverzie“, o ktorom som sa zmieňoval. Môžeme ho chápať ako imanentnú tendenciu španielskej kultúry otvoriť sa porozumeniu iberoamerickej súčasnosti a budúcnosti prostredníctvom porozumenia svojej vlastnej vzdialenej minulosti. Len ak pochopíme tieto prvé španielske dejiny, môžeme pochopiť aj smerovanie Iberskej Ameriky.

Americo Castro, ktorý prízvukoval tieto základy konštituovania Španielska ako národa prostredníctvom integrácie alebo mestizácie rozličných a heterogénnych kultúr, vypracoval na základe dôkladného štúdia materiálov teóriu o pôvode španielstva ako synkretického produktu medzi kresťanským, arabským a židovským. Príkladov podobného synkretizmu v kultúrnom vývoji máme neúrekom: mudéjarská architektúra, mozarabské umenie, maursko-španielska literatúra, erasmizmus...

Všetko toto sú produkty kultúrnej mestizácie, ako je ním v konečnom dôsledku aj samotné formovanie španielskeho národa. Pri trochu hlbšom skúmaní – bez predsudkov a umelej optiky, ktorá nás až donedávna zaslepovala – uvidíme, že Španielsko sa stalo reálne možným vďaka asimilácii veľmi rozdielnych rasových a kultúrnych elementov. Hoci v poslednej dobe sa vďaka spomínaným výskumom A. Castra často zdôrazňuje integrácia troch zmieňovaných kultúr – kresťanskej, islamskej a židovskej, netreba zabúdať na celú predchádzajúcu minulosť, v rámci ktorej sa Španielsko vytváralo prostredníctvom zlúčenia veľmi rozdielnych prvkov. Okrem troch už zmienených kultúr nesmieme zabúdať, že iberské, keltské, latinské, kartáginské, vizigótske prvky... to všetko sú elementy, ktoré sa rovnako podieľali na formovaní španielskej národnosti tým, že vytvárali priaznivé predpoklady pre túto asimiláciu rozdielneho, o ktorej sme sa predtým zmieňovali, do vyššej syntézy, ktorá časom umožní, že španielska kultúra nadobudne hodnotu univerzálnej kultúry. Práve táto univerzalita otvára pred ňou široké možnosti; príbuznosť s americkou kultúrou, s kultúrou, ktorá je tiež produktom mestizácie a ktorá sa konštituuje práve ako mestizovaná.

V tomto význame vyslovujeme hypotézu, že hispánska kultúra môže pomôcť korigovať nedostatky a obmedzenia kultúry, ktorá dnes dominuje západu a ktorá je svojimi koreňmi hlavne anglosaská, dávajúc nám tak dúšok nádeje do budúcnosti. Nezabúdajme, že toto Španielsko – produkt integrácie, syntézy a mestizácie – je to isté Španielsko, ktoré objavilo Ameriku a na americkom kontinente položilo základy kultúrneho synkretizmu a ktoré utváralo sociálnu štruktúru tohto kontinentu.

Vráťme sa teraz k niekoľkým úvahám, ktoré sa mi zdajú obzvlášť dôležité v spojitosti s projektom „historickej inverzie“, o ktorom sa tu zmieňujem. Už neraz sa povedalo – a hovorili to s veľkým dôrazom pozitívisti obdobia prvej nezávislosti – že proces konštituovania Hispánskej Ameriky bol do značnej miery procesom „odšpanielčenia“. V jeho lone sa uhniesdili ideály, uplatnenie ktorých môže byť zaujímavé práve teraz, so zreteľom na realizáciu – avšak nie rétorickú, ale reálnu a skutočnú – projektu bratstva a solidarity medzi španielskym myslením, či skôr myslením španielskych národov – keďže aj na iberskom polostrove ich niekoľko žije – a myslením ibero-amerických národov. Tento projekt si s definitívnou platnosťou vyža-

duje emancipáciu – jedných aj druhých, Španielov i Američanov, od akéhokoľvek imperialistického myslenia, vnucovaného metropolou. Nezabúdajme, že imperialistické a dominujúce myslenie vládlo v Španielsku až donedávna. Realizovalo sa prostredníctvom oficiálnej doktríny „hispanity“, vypracovanej za frankistického režimu.

Myslím, že ak chceme ukázať, akú službu nám teraz – so zreteľom na súčasnú politiku – môže poskytnúť projekt „odšpanielčenia“, bude vhodné citovať jednu obzvlášť zaujímavú myšlienku Octavia Paza, ktorá – napriek tomu, že sa vzťahuje na politickú emancipáciu oných krajín – nám môže pomôcť zorientovať sa v súčasnosti: hnutie „latinsko-americkej nezávislosti nebolo hnutím za oddelenie, ale za negáciu Španielska. Bola to skutočná revolúcia – a v tom sa podobá francúzskej revolúcii. Môžeme tvrdiť, že to bol pokus o nahradenie jedného systému iným: o nahradenie španielskeho absolutistického monarchistického a katolíckeho režimu režimom republikánskym, demokratickým a liberálnym“ (cit. podľa [3], 26). Myslím, že táto Pazova myšlienka nás núti zamyslieť sa, lebo žijeme v takom historickom okamžiku, keď Španielsko, aby našlo samo seba, musí realizovať spomínaný proces „historickej inverzie“ – to som mal na mysli pod pojmom „odšpanielčenie“. Hoci sme použili výraz „odšpanielčiť“, ktorý v nás vyvoláva nepríjemné spomienky, nejde o absolútnu negáciu španielskeho, ale o negáciu toho zo španielskeho, čo je už dnes nepoužiteľné, toho, čo súvisí s vyzdvihovaním a upevňovaním imperiálnej, panovačnej a kontrareformnej minulosti. Je to projekt, ktorý je v súčasnosti realizovateľný do tej miery, do akej v Španielsku prevláda anti-imperialistické cítenie nad starým imperiálnym postojom. Je tiež pravda, že väčšina národa a intelektuálov, ktorí z neho pochádzajú, sa považujú za antidominantných a postkonciliárnych.

Jedným slovom, Španielsko – alebo španielske myslenie a kultúra, ak chceme byť presnejší – je dnes krajinou, ktorá sa emancipuje od svojich zbytočných stáročných dobrodružstiev, nepotrebných pre prítomnosť i blízku budúcnosť, a ktorá sa emancipuje aj od démonov blízkej minulosti. My, Španieli, ako aktívne dejinné subjekty, sme schopní prekonať dialektiku metropoly a kolónie, a to nielen vo vzťahu k minulosti kolónií, ale aj vo vzťahu k súčasnosti Španielska, pretože tu vždy existovala menšina, ktorá presadzovala záujmy Španielska o nadvládu. Španielsky národ dosiahol vek občianskej zrelosti, upevnil svoje postavenie a každým dňom ho upevňuje stále viac ako kultúrne oslobodzujúci výraz driemajúcej energie. Španielsko a španielske myslenie nastúpili proces liberalizácie, schopný spojiť sa s oslobodzovacím procesom, ktorý podnecuje dynamika amerických národov. V tejto „historickej inverzii“ sa nepochybné nachádzajú základy vybudovania filozofickej a kultúrnej koncepcie, ktoré umožnia realizovať nový projekt solidárnej a tvorivej kultúrnej komunity. Tieto základy na jednej strane lámu staré ideologické okovy, ktoré zo Španielska robili vážna svojho vlastného osudu, a na strane druhej kladú základy kultúrnej štruktúry, ktorá by spájala celok národov hovoriacich našim jazykom po oboch stranách Atlantického oceánu. Môžeme teda usudzovať, že Španielsko sa nachádza v situácii, akú doteraz vo svojich dejinách nepoznalo: ponorené do procesu oslobodzovania sa od samého seba a spojené – pokiaľ ide o tento proces a ako jeho dôsledok – s procesom oslobodzovania iberoamerických národov.

Tu nachádzame prvý historicko-kultúrny základ súčasného hispanizmu, avšak ešte nie „filozofického hispanizmu“.

Napriek tomu nás predchádzajúce úvahy privádzajú na stopu významu, ktorý v súčasnosti pre naše národy nadobúda obnovenie vlastného, špecifického myslenia, preto sa vyššie sfor-

mulovaný historicko-kultúrny základ hispanizmu môže stať východiskom pre hľadanie „filozofického hispanizmu“ v pravom zmysle slova. V tomto zmysle sa mi zdá naliehavou požiadavka, aby kategória „myslenie“ nahradila kategóriu „filozofia“ alebo aby sme zmenili jej význam tak, ako to navrhujem v tomto príspevku, pretože len pomocou kategórie „myslenie“ môžeme položiť základy teoretickej fundamentácie spoločnej histórie.

Pri vytyčovaní tejto požiadavky sa opierame o dva veľmi odlišné, hoci konvergujúce argumenty. Na jednej strane sa opierame o stále vzrastajúcu tendenciu odborníkov používať výraz „myslenie“ v súvislosti s intelektuálnymi a filozofickými aktivitami hispánskeho sveta. Tak ho použil aj José Gaos vo svojej ranej práci *Antológia súčasného myslenia v španielskom jazyku* (*Antología del pensamiento de lengua española en la Edad Contemporánea*. México 1945). Túto tendenciu prebral aj Luis Araquistáin vo svojom diele *Súčasné španielske myslenie* (*El pensamiento español contemporáneo*. Buenos Aires 1962). Tento trend, zahájený predstaviteľmi filozofického exilu z r. 1939, prebrali aj v samotnom Španielsku, kde jezuiti v r. 1945 dali časopisu venovanému filozofickým problémom názov *Myslenie* (*Pensamiento*). Jeden z nich, Luis Martínez Gómez, napísal spolu so mnou dejiny španielskej filozofie s názvom *Španielske myslenie: od Seneku po Zubirho* (*El pensamiento español: de Séneca a Zubiri*. Madrid 1977). Aj ja sám som tejto problematike zasvätil pod názvom *Kritické dejiny španielskeho myslenia* (*Historia crítica del pensamiento español*, 5 tomos, 7 vols., Madrid, 1979-1989) niekoľko zväzkov. Zdá sa teda, že aspoň čo sa týka bibliografie, sa tendencia nahradiť termín „filozofia“ termínom „myslenie“ dobre zakorenila.¹

Túto bibliografickú tendenciu posilňuje argumentácia, o ktorej som sa už zmieňoval a ktorej východiskom sú veľmi cenné úvahy J. Gaosa dopĺňujúce jeho už spomínanú *Antológiu*. Slávny španielsko-mexický filozof začína svoj *Úvod* týmito slovami: „Špecifické ľudské činnosti sú špecializáciami v rámci všeobecných životných činností. Zo života, ktorý artikuluje, sa slovo tým, čo znamená, a časťou, ktorú vyjadruje, vydeľuje ako literatúra alebo ako písané povedané slovo či slovo zrodené ako slovo, písané slovo. Myslenie figuruje medzi označeným a vyjadreným artikulujúcim slovom života, v tom, čo sa oddeľuje od života ako literatúra. Avšak aj samo sebou, slovom, ktoré ho označuje a vyjadruje, sa vyčleňuje zo života a literatúry všeobecne, vytvárajúc špecifickú literatúru, ktorá sa výstižne nazýva literatúrou myslenia alebo myslením (*pensamiento*). Na druhej strane sa myslenie špecializovalo ako filozofia a ako veda, prístupujúc k určitým objektom určitými metódami, odlišnými od objektov aj od všeobecných procedúr myslenia. Výraz myslenie, aplikovaný na to, čo sa vyčlenilo ako jeho špecifická literatúra, sa teda používa v dvoch významoch: v širšom, ktorý znamená všetko toto myslenie, a v užšom, ktorým sa označuje výlučne časť všetkého tohto myslenia, ktoré sa nešpecializovalo ani ako filozofia, ani ako veda a ktoré bude vhodné písať v úvodzovkách“ ([4], IX).

Toto „myslenie“ (*pensamiento*), ktoré Gaos navrhuje písať v úvodzovkách, chápané ako niečo artikulované slovom a vychádzajúce zo života, a práve preto nešpecializované, je práve

¹ Zdá sa, že s ešte väčšou autoritou to potvrdzuje publikácia, ktorá sa vydáva periodicky pod názvom *Anuario bibliográfico de Historia del Pensamiento Ibero e Iberoamericano* (*Bibliografická ročenka dejín iberského a iberoamerického myslenia*), University of Georgia, ed. Georgia Series on Hispanic Thought, 1986, 1987, 1988.

to, čo navrhujeme ako náhradu za termín „filozofia“, prinajmenšom v tom zmysle, ako ho chápala nemecká tradícia v protiklade k tradícii hispánskej. Toto nešpecializované myslenie bolo preferovaným objektom „hispánskych“ mysliteľov a intelektuálov, aspoň podľa nášho názoru.

V skutočnosti to nie je nič náhodilé ani u J. Gaosa. V celom jeho diele sa opakovane nastoľuje požiadavka používať na označenie teoretickej reflexie, realizujúcej sa v španielsky hovoriacich krajinách, kategóriu „myslenie“, ktorú považuje za adekvátnejšiu než kategóriu „filozofia“. V tomto zmysle je rozlíšenie jasné: ak sa „filozofia“, teda prinajmenšom to, čo sa pod týmto pojmom tradične rozumie, prejavovala ako systematická, metodická a metafyzická, zvyčajne vykladaná v systematických pojednaniach a kurzoch, tak „hispánske myslenie“ prekonalo také archaické formy minulosti, akými sú „filozofické systémy“ (ako pozostatok náboženského základu západnej kultúry, prostredníctvom ktorých sa vytvárajú koncepcie sveta, nahrádzajúce koncepcie vychádzajúce z tradičných náboženstiev). Toto myslenie nachádza svoj výraz vo formách (aj keď menej systematických, avšak nie menej vedeckých), ako sú eseje, článok, diskurz, špecializovaná monografia, špeciálna štúdia (ktoré sú obyčajne nesystematické, často nemetodické a takmer vždy nemetafyzické), alebo priamo v explicitne literárnych žánroch: v dramatickom (*Život je sen*), románovom (*Don Kichot*) alebo poetickom (celé dielo J. Ramóna Jiménezca).

Na druhej strane treba mať na zreteli, že tradičné variovanie filozofie medzi „transcendentalizmom“ a „immanentizmom“ sa v súčasnosti polarizuje stále viac smerom k narastaniu dominantnosti druhej tendencie, čo sa zase zhoduje s imanentnou, vnútornou tendenciou „hispánskeho myslenia“ (historikmi literatúry nazývanou „realizmom“). Historické poslanie španielsky hovoriacich národov spočíva v nájdení filozofie nazývanej „myslením“ (*pensamiento*), v jej zhodnotení a v ukázaní jej prínosu do svetovej filozofie, čím sa naplňuje obsah pojmu „filozofický hispanizmus“.

Predchádzajúce úvahy sa žiada doplniť poznámkou o existencii evidentnej paralely medzi myslením, ktoré sa produkuje na Iberskom polostrove na jednej strane, a myslením na americkom kontinente na strane druhej. Po oboch stranách oceánu existuje jednota, ktorá pochádza ešte z obdobia impéria v jeho rozličných historických etapách. Počnúc objavením, konquistou a kolonizáciou Ameriky, sa v metropole produkuje myslenie veľkostí, ktoré sa zhoduje s tým, aké sa – z toho istého dôvodu – zavádza aj v kolóniách. Počnúc ich nezávislosťou sa formuje myslenie, ktoré umožňuje konštitúciu a rekonštitúciu nových národov, vznikajúcich na onom kontinente, zatiaľ čo na polostrove sa skúmajú príčiny a motívy dekadencie. Tak dochádza k tomu, že „myslenie dekadencie“ a „myslenie nezávislosti“ sú evidentne príbuzné, čo sa týka ich formy aj obsahu, pretože „hľadanie príčin a nachádzanie východísk z národnej dekadencie“ v prípade Španielska a „vyriešenie problémov konštitúcie a rekonštitúcie vlasti“ v prípade Iberskej Ameriky „sú politickými aktivitami rovnakého významu“ v širšom etymologickom význame pojmu politika, ktorý ho vzťahuje na kultúrnu komunitu vo všetkých oblastiach kultúry, neredukuje ho iba na politiku v užšom význame“ ([4], XXXV). Povedané inými slovami, metropola a kolónie sa vzdalujú od idey impéria, ideologicky sa stávajú od nej nezávislými, pretože prvoradá príčina dekadencie spočíva v tom, že Španielsko sa uzavrelo pred modernosťou, zatiaľ čo Iberoamerika ju stále hľadá, aby konštituovala a konsolidovala svoju nezávislosť. V tomto zmysle Španieli hľadajú svoju „europeizáciu“, zatiaľ čo Iberoameričania sa „antihis-

panizujú“ alebo „odcudzujú“ (v niektorých prípadoch na severoamerický spôsob). Takto sa myslenie „dekadencie“ a „nezávislosti“ integrujú do spoločného duchovného hnutia, ktoré je hnutím spoločnej modernizácie. Iberské národy po oboch stranách Atlantiku, ktoré sa navzájom oddeľujú a dištancujú, sa paradoxne stretávajú v „novej jednote, menej viditeľnej, avšak nie menej efektívnej, a to tak, že sa všetky modernizujú, a preto aj odcudzujú, a tým, že sa konštituujú ako demokratické liberálne republiky alebo sa o takéto konštituovanie usilujú ([4], XXXVIII). Ide o to, že kríza modernity, vrátane krajín, ktoré boli jej protagonistami, zavádza do projektu novú premennú. „Španielsky hovoriace krajiny – píše Gaos – potrebujú historický ideál, ktorý by bol ideálom ich nezávislosti od spoločnej imperiálnej jednoty v minulosti a ktorý by súčasne nebol ideálom závislosti od cudzej modernity. Potrebujú svoj vlastný ideál odlišný od modernity, ideál, ktorého by boli rovnocennými spoluautormi a spoluúčastníkmi“ ([4], XXXIX). Tu je, hľa, konkrétny projekt, ktorý by mohol poskytnúť materiálny obsah formálnej štruktúry „filozofického hispanizmu“, o ktorom sme tu hovorili a do objasnenia ktorého sme sa usilovali vniesť svoj vklad týmito úvahami.

Zo španielskeho originálu *Sobre el „Hispanismo Filosófico“*. *Meditación en torno a los Fundamentos histórico-culturales de la Comunidad Hispánica* preložila Paulína Šišmišová.

LITERATÚRA

- [1] GANIVET, A.: El porvenir de España, en Obras Completas. Madrid, Aguilar 1962, tomo II.
- [2] GANIVET, A.: Idearium español, en Obras Completas. Madrid, Aguilar 1962, tomo I.).
- [3] RAMA, C. M.: Historia de las relaciones culturales entre España y la América Latina, Siglo XXI. México 1982.
- [4] GAOS, J.: „Introducción“ a Antología del pensamiento de lengua española en la Edad Contemporánea. México, 1945.